

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет початкової освіти та філології
Кафедра іноземних мов

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Матеріали
Міжвузівської науково-практичної
інтернет-конференції*

м. Хмельницький,
12 травня 2020 р.

Хмельницький – 2020

УДК 378.147:80/.81'272(062)
С 91

*Друкується за рішенням вченої ради
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(протокол № 5 від 27 травня 2020 р.)*

С 91 Сучасні проблеми філології та методології викладання в умовах євроінтеграції: матеріали VII Міжвуз. наук.-практ. інтернет-конф. (Хмельницький, 12 травня, 2020 р.) [Електронне видання]. Хмельницький : ХГПА, 2020. 74 с.

Редакційна колегія: *Голова – Шоробура І.М.,* ректор ХГПА, заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член Академії наук вищої школи України, д.пед.н., професор; *заступник голови – Галус О.М.,* проректор з наукової роботи ХГПА, дійсний член Української академії акмеологічних наук, д.пед.н., професор; *члени редколегії – Ящук І.П.,* декан факультету початкової освіти та філології ХГПА, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти, д.пед.н., професор; **Северіна Т.М.,** заступник завідувача кафедри іноземних мов, к.пед.н., професор кафедри іноземних мов ХГПА; **Воротняк Л. І.,** доцент кафедри іноземних мов ХГПА, к. пед. н.; **Гандабура О. В.,** старший викладач кафедри іноземних мов ХГПА, к. пед. н.; *відповідальний редактор – Закреницька Л.А.,* доцент кафедри іноземних мов, к. філ. н. ХГПА.

Рецензенти:

Поліщук О.С. – д.філос.н., професор (м. Хмельницький)

Косович О. В. – д.філ.н., професор (м. Тернопіль)

© Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2020

© Автори статей, 2020

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСУ

- Жакун І., Воротняк Л.** Гендерні особливості англомовної інтернет комунікації.....5
- Літвінчук І., Закреницька Л.** Мовна особистість в контексті політичної комунікації.....9
- Сідлецька К., Воротняк Л.** Структурні особливості англомовних текстів мотиваційного жанру «мистецтво успіху».....13

СЕМАНТИКА ТА ПРАГМАТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ

- Александрович В., Закреницька Л.** Реалізація категорії заперечення в англомовних газетах «The Times» та «The Guardian» 18
- Барзак Г., Закреницька Л.** Системно-структурні характеристики англомовної термінології лінгводидактики 23
- Денисюк І.** Невербальні засоби вираження категорії емотивності 27

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ТРАДИЦІЯ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

- Кушнірчук Н., Глушок Л.** Особливості перекладу англійських пасивних конструкцій українською мовою (на матеріалі текстів газетно-публіцистичного стилю) 31

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

- Лукашенко О., Федорова О.** Поняття уніфікації в сучасних наукових дослідженнях..... 35
- Лучко М., Аніщенко І.** Художній текст як одиниця мовленнєвої комунікації 38

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

- Бортнік Ю., Федорова О.** Основні технології формування учнівської автономії у вивченні іноземних мов 42
- Bhinder N., Shkliaruk I.** Semantic and functional peculiarities of English language educational discourse 44
- Крилошанська А., Ворник М.** Інноваційні методи навчання граматики англійської мови учнів середньої школи 47
- Фаненштель Н., Круліковська Л.** Сучасні технології викладання іноземних мов в умовах євроінтеграції50

ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ЯК ОДИНИЦЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці велика роль відводиться мовленнєвій комунікації та дослідженням тексту як її основної одиниці. Комунікативна теорія тексту є результатом поєднання традиційної лінгвістики тексту з функціональною стилістикою, психологією, теорією мовленнєвих актів, риторикою. Підтвердження цьому знаходимо у висловлюванні М. М. Бахтіна: текст - «первинна данність» усіх гуманітарних дисциплін і «взагалі усього гуманітарно-філософського мислення» [2, с. 227]. Вивчення наукових розробок, здійснених на межі тисячоліть, дає можливість говорити про постійність інтересу до проблем використання мовних засобів при породженні, розгортанні та сприйнятті тексту.

Самий складний з усіх типів тексту – художній. Художній твір – це виникаюче зі специфічного внутрішнього стану художника душевне чуттєво-понятійне осягнення світу у формі мовленнєвого висловлювання [1, с. 116], це цілісне висловлювання з неперервним диктумним і модусним планом [5, с. 13], це синтез зовнішньої і внутрішньої форми [3, с. 35]. Останнє визначення, на нашу думку, відображає природу тексту, одну з його основних властивостей. Сьогодні у цьому питанні спостерігаємо варіативність, невпорядкованість і відкритість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Текст як одиниця мовленнєвої комунікації привертав увагу М.М. Бахтіна, В.В. Виноградова, О. П. Воробйова, І.Р. Гальперина, Н. К. Данилова, І. М. Колгаєва, З. Я. Туранської та ін. Проте поняття «художній текст», його властивості та шляхи передачі й нині

потребують ґрунтового аналізу та чіткого наукового розгляду, чим, власне, і зумовлена актуальність цієї розвідки.

Мета даної розвідки полягає у виявленні та аналізі сутнісних властивостей художнього тексту, а також способах його репрезентації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз робіт дослідників текстової комунікації (О. П. Воробйова, І. Р. Гальперин, Н. К. Данилова, І. М. Колєгаєва, З. Я. Туранська та ін.), дав змогу визначити наступні властивості і якості художнього тексту: антропоцентричність (текст створюється людиною, об'єктом зображення є людина, події, що описуються є засіб всебічного показу людини); полісемантичність (полягає у вилученні читачем неоднакового об'єму інформації при збереженні інваріантного ядра, що не допускає діаметрально протилежних трактувань); полімодальність, (в художньому тексті відбувається зміна точки зору, фокусу розповіді); поліфонічність (одночасне звучання кількох голосів – оповідача і іншого суб'єкта); діалогічність (відкритість, багатовекторність змісту); сугестивність (вплив на читача); гіперструктурність (складність зв'язків між елементами тексту); власна інформативно-естетична значимість (можлива зміна смислу мовних одиниць).

Дослідник художньої комунікації Ф. Бацевич відмічає певну схожість між властивостями художнього тексту і мовленнєвого комунікативного акту. Як підкреслює В. В. Різун, «текст не можна аналізувати поза комунікативним актом, бо «живий» зміст інформації лежить у тому, щоб бути повідомленою та сприйнятою. Це означає, що художній текст потрібно розглядати з комунікативних позицій, оскільки його можливість бути «інформативною системою» з образним змістом є безспірною» [4, с. 10].

Проаналізовані властивості дають змогу сприймати художній текст як складне комунікативне ціле, і розглядати його частини як елементи реального спілкування. Суб'єктно-мовленнєва двоплановість структури художнього тексту призводить до того, що на поверхневому рівні текст являє собою складне утворення, котре дозволяє виділити два різновиди літературної комунікації: реальну і зображену, внутрішньотекстову. Реальна комунікація відбувається по лінії автор-текст-читач, а зображена – відтворює персонажне спілкування у тексті. Зображена ситуація персонажного спілкування, котра відтворюється в художньому тексті, вирішує в основному завдання, пов'язані з виявленням різних характеристик мовленнєвих актів. Форми спілкування персонажів можуть змінюватися залежно від статусу комунікантів та виконуваної ними ролі.

До найбільш поширених засобів втілення голосів персонажів в художньому творі відносять: пряме мовлення, непряме мовлення, невласне пряме мовлення. Деякі дослідники запропонували інші шляхи його передачі, такі як «внутрішній монолог» (М. Т. Глібова), «тематична мова» (Г. М. Чумаков), «діалогічне мовлення» й «внутрішнє мовлення» (О. Б. Поліщук) та ін., наголошуючи на неможливості охопити всю різноманітність репрезентації такого складного явища трьома найбільш відомими й найпоширенішими видами (пряме, непряме, невласне-пряме мовлення), адже це розбиває їх типологічні межі. На нашу думку, персонажний дискурс є категорією, яка може бути представлена в формі прямого мовлення, непрямого мовлення, чи невласне-

прямого мовлення. Існування ж інших засобів репрезентації мовлення персонажів є дискусійним. Ми погоджуємося з тими дослідниками (К.Я. Кусько, І.А. Бехта), які розглядають внутрішній монолог, тематичну мову, діалогічне мовлення, внутрішнє мовлення як різновиди невласне-прямого мовлення, зважаючи на той факт, що їх структура містить чуже висловлювання, яке подається з позиції автора-оповідача.

Сутність кожного способу лежить у сфері зв'язків функціонального та формального аспектів. У наративній структурі тексту їхня своєрідність наголошується структурними, семантичними, синтаксичними та прагматичними рисами.

Компоненти структури, що вводять пряме, непряме, невласне-пряме мовлення, відтворюють чинники і умови реальної комунікативної ситуації. Вони експлікують комунікативну установку, ілокутивну силу висловлювання, перлокутивний ефект, місце висловлювання у комунікативному ланцюжку вербальних і невербальних актів, називають канал зв'язку, містять зауваження щодо паралінгвістичних факторів ситуації, комунікативної тактики продуцента, його ставлення до партнера, змісту мовлення. Вони відрізняються за способом репрезентації персонажного дискурсу – з орієнтацією на продукцію чи реценцію мовлення, з нейтралізацією суб'єктно-об'єктної структури у поверхневій структурі тексту, виконують зображувальні та оцінно-характеристичні функції у ситуаціях застосування.

Конструкції персонажного дискурсу різняться й сферою дії. Якщо сфера дії прямого мовлення – репрезентація автентичного, фактично вимовленого мовлення персонажа, то для непрямого – оформлення персонажного висловлювання, думки, а для невласне-прямого – показ внутрішнього світу героя, його емоцій.

Виразові можливості засобів репродукції персонажного мовлення теж різняться. Так, непряме мовлення максимально позбавляє персонажне мовлення індивідуальних особливостей, передає лише зміст думок персонажу; пряме мовлення розмежує мову наратора і персонажа, вилучаючи взаємопроникнення їх голосів; невласне-пряме мовлення дає можливість передати індивідуальну мовленнєву своєрідність персонажа, уникаючи натуралізму у викладі.

Отже, можна помітити, що невласне-пряме мовлення займає проміжне місце між прямим мовленням та непрямим мовленням, поєднуючи ознаки кожного з них. Так, елементами прямого мовлення у невласне-прямому мовленні виступають розмовні лексичні одиниці, графічні засоби передавання емоційних відтінків висловлювань персонажа. Елементами непрямого мовлення вважається заміна займенника першої особи на займенник третьої особи та зміна формального дієслівного часу. З іншого боку, з прямим мовленням персонажів невласне-пряме мовлення об'єднує можливість зберегти емотивний зміст і стиль мовлення персонажів, а з непрямим – можливість компресії, скорочення мовлення персонажів.

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Спрямованість лінгвістики тексту на сучасну теорію комунікації сприяє

розв'язанню багатьох малодосліджених питань щодо комунікативної компетенції автора, ефективності текстової комунікації, визначення моделей сприймання тексту тощо.

Список використаних джерел

1. Адмони В. Г. Система форм речевого высказывания. Санкт-Петербург: Наука, 1994. 153 с.
2. Бахтин М.М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках: Опыт философского анализа. Литературно-критические статьи. Москва: Худож. лит., 1986. 477 с.
3. Потебня А. А. Теоретическая поэтика. Москва : Высшая шк., 1990. 344 с.
4. Різун В. В. Аспекти теорії тексту. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту. Київ: РВВ «Київський ун-т», 1998. 336 с .
5. Сидорова М. Ю. Грамматика художественного текста. Москва: Издательство Московского ун-та, 2000. 261с.

